

Søndbjerg Kirke

Af KR. MADSEN

I Historisk Årbog for Thisted amt 1930 har den flittige lokalhistoriker og medarbejder ved årbogen, S. C. Sortfeldt, en artikel, "En Kæmpevisen", hvor han fremdrager en variant af visen om "Liden Engel". Varianten lader den uhyggelige handling med forførelse, drab, gårdbrand og kirkebrand foregå i Søndbjerg på Thyholm.

De, der er interesserede i visen, henvises til nævnte artikel af S. C. Sortfeldt. Her skal kun fremdrages træk, der sandsynliggør, at visen dækker over en his torisk begivenhed, især hvad kirkebranden angår.

I visen møder vi f.eks. navnet Marie Kirke om Søndbjerg kirke, og det er en historisk kendsgerning, bemærket i de fleste håndbøger om danske kirker, at Søndbjerg kirke var indviet til Jomfru Maria.

Vi møder gårdnavnet "Helleriis", og den dag i dag ligger gården "Helleriis" i Søndbjerg sogn.

Ligeledes finder vi navnet "Rochiers Skov". At der tidligere har været skov på disse lokaliteter, bevidnes bl. a. af, at der af den tidligere ejer af Helleriis, nu afdøde skatterådsformand, Chr. Riis, blev fremdraget en egestamme på et sted, der kaldtes Kragdal. Stammen var af så store dimensioner, at Chr. Riis lod den skære op og fik lavet møbler af plankerne. I dag findes der ingen skov, hvis man da ikke vil kalde de forblæste fyrreplantninger fra nyere tid for skov, men lidt syd for "Helleriis" ligger gården "Raakjær".

Også gårdnavnet "Østergaard" fra visen eksisterer i dag. To Østergaarde mellem Søndbjerg by og fjorden h oprindelig været een gård.

Og endelig navnet "Kvindal". Også det eksisterer dag. Dalen begynder lidt nord for kirken og strækker mod sydvest til den vestlige del af Søndbjerg by og benævnes den dag i dag "Kvindal"!

Denne lange række af gamle stednavne - endnu værende i brug - taler meget for, at folkevisens beretning dækker over virkelige begivenheder, og dertil kan tilføjes oplysninger, der ganske utvetydigt fortæller, at Søndbjerg kirke engang har været hærget af en brand.

1967-68 gennemgik Søndbjerg kirke en omfattende restaurering. Restaureringen blev langt mere omfattende end oprindelig tænkt, idet undersøgelser viste, at tårnet var stærkt forfaldent, faktisk så meget, at det bogstavelig talt var faldefærdigt. Et lynnedslag, f.eks., ville kunne have fået det hele til at skride sammen. - Restaureringen af tårnet bragte mange interessante ting for dagen. I Aalborg Stiftsbog for 1970 findes der en udførlig redegørelse af undertegnede, som interesserede henvises til. Her skal kun fremdrages de ting, der har relation til folkevisen:

1. Et led i kirkerestaureringen var installation af fjemvarme, og under gravning af en varmekanal langs kirkens nordside kunne inspektør Krogh fra Nationalmuseet påvise et tydeligt brandlag.

2. Ved gravning omkring tårnet fandtes en helt intakt sokkel til et tidligere tårn, der har været af langt større dimensioner end det nuværende tårn. Det har haft samme bredde som kirkeskibet og nået ca. 1 meter længere mod vest. - I det nuværende tårns underste del, muret i kvaderstens kassemur, findes både indvendig og udvendig,

indmuret talrige sokkelsten med skråkant, så mange, at de i længde svarer til det oprindelige tårns tre frie sider - Ligeledes er der forskellige steder, indvendig og udvendig, indmuret hele eller dele af granitblindinger, der ligeledes i sammenlagt længde svarer til det oprindelige tårns tre frie sider. De har antagelig dannet en frise af romanske buer som udsmykning udvendig på tårnet. Noget tilsvarende kan i dag findes på He kirkes tårn. - Af rester af det oprindelige tårn har man altså opført det nederste af det nuværende tårn, og når man ser på den indvendige kvaderstensmur, fanger det straks øjet, at bogstavelig talt ikke en eneste kvadersten er ubeskadiget. Det gamle tårn er altså styret sammen! - Under branden?

3. Under restaureringen fandt man i tårnets sydøsthjørne, hvor tårnhvælvingen begynder et brudstykke af en døbefontskumme. På dens buede indvendige side var der en mørk plet, der måske kunne tydes som en sodplet. - Brudstykket, som nu står i kirkens tårnrum, er af smuk, lys, fintkornet granit og har rester af et smukt bladmønster. Går man så op til kirkens nuværende døbefont, ser man, at dennes sokkel er af samme slags granit som brudstykket, mens kummen er af en mørk, grovkornet granit og meget klodset tilhugget og uden nogen form for udsmykning. Også sokkelen har lidt overlast. Store stykker er slået af den. I annekssognets kirke, Odby kirke, står en døbefont af samme slags granit som sokkelen og brudstykket i Søndbjerg kirke og med nøjagtig samme udsmykning. De to kirker har altså haft to nøjagtig ens døbefonter. - Men hvad er der sket med Søndbjerg kirkes oprindelige døbefont? Man knuste i hvert fald ikke med forsæt en så hellig og indviet genstand som en døbefont, og da slet ikke i den katolske tid. - Har døbefonten stået i tårnrummet og er blevet knust, da tårnet under branden styrtede sammen?

4. I tårnets nordøsthjørne fandt man en kvader med en stor udhugget granitvulst på den ene kant, der godt kunne tydes som en dørkarmsten. Det er muligt, der har været indgang i tårnet fra vest, og så ville det være naturligt i den katolske kirke, at døbefonten har stået i tårnrummet.

5. Forbindelsen mellem skib og tårnrum dannes af to sammenmurede buer bag hinanden, op mod skibet en kvaderstensbue, ned mod tårnrummet en munkestensbue, lidt lavere end kvaderstensbuen. - Under restaureringen viste det sig, at flere af kvadrene i den østre bue og forøvrigt også den store granitoverligger over syddøren var så gennemrevnede, at de måtte erstattes med nye. På et spørgsmål om, hvordan dette kunne ske med de svære granitsten, svarede stenhuggeren: "Det kan kun ske ved stærk ophedning!"

Alt dette tyder med stor sikkerhed på, at kirken har været hærget af ildebrand, og for en lægmands betragtning må det tegne et billede af, at hvad folkevisen beretter om Marie Kirkes brand, hviler på en historisk kendsgerning, og hvad skulle der så være i vejen for, at også de øvrige hændelser, der berettes om i visen, kan være virkelige begivenheder?

Henvisning: Se desuden A. Gadegaard: Gårde i Søndbjerg sogn, årbog 1968.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy og Mors 1970, side 421-424).